

Återstår nu att omnämna trenne äldre handskrifna uppteckningar om svenska landskapsmål, hvilka förvaras i k. Vitterhets, Historie och Antiquitets akademiens boksamling och benäget lemnats till mitt begagnande.

a) *Ordbok öfver småländska landskapspråket*, 4:o, af *J. J. Lagergren*, häradsprost och kyrkoherde i Tofteryd, hvilket gäll han tillträdde år 1803. Han blef 1816 ledamot af götiska förbundet och började kort derefter på *G. Adlerbeths* uppmaning sina noggranna och ganska utförliga uppteckningar af småländska munarten, hvilka innehålla mycket märkvärdiga ord, af hvilka flera numera äro föråldrade eller hålla på att ur bruket försvinna. Första samlingen upptager 251 sidor, hvarefter följa rättelser och tillägg sidd. 253—739. Handskriften innehåller dessutom några uppteckningar om munarten i Vestbo, Östbo och Östra härader samt några smärre samlingar till *idioticon smolandicum* af *Tholander*, skolmästare i Solna.

b) *Berättelse*, afgifven till, Vitterh., Hist. och Ant. Akademien om provinsdialekten uti Bohuslän år 1843, af *Lennart Åberg*.

c) *Berättelse* till Vitterh., Hist. och Antiquitets Akademien om Gotlands ännu kvarlevande uråldriga folkspråk, afgifven den 18 juli 1852 af *P. A. Säve*.

2. Ordförrådets insamling och ordnande.

Ordförrådet är dels af mig från folkets mun upptecknad, dels hemtadt ur de samlingar, som af språkkunnige personer blifvit gjorda, hvilka ordsamlingar till allra största delen af mig under resor genom hela fäderneslandet blifvit genomgångna. Förut tryckta ordförteckningar hafva likaledes på vederbörliga orter i tjenliga språktolkars närvaro blifvit granskade och, der så nödigt befunnits, rättade. De i svenska munarterna uti Finland förekommande orden har jag deremot ej sjelf haft tillfälle att uppteckna, utan äro mig af personer, som lefva bland folket derstädes och äro fullkomligt bekanta med dervarande svenska folkspråk välvilligt meddelade. Ordbokens titel tillkännagifver att ordförrådet hör till allmogemålen. Om något ord, som förekommer i svenska riksmålet, i munarterna har ett mycket egendomligt uttal, eller genom sina former, kön eller böjningar visar den

ålderdomliga prägeln, har jag ansett det vara tjenligt att upptaga detsamma. *Ajn* eller *ajn* (n. *ajtt* eller *ejtt*) är således t. ex. anfördt för att visa den nära frändskapen med de uråldriga tungorna, fornnord. *einn* (n. *citt*), moesogöt. *ains*, fornlat. *oenus* el. *oinus*. Samma förhållande eger rum med andra landskapsord, der tveljudet höres. *Dur*, *dyr*, f. dörr, afviker syn- och hörbarligen ej mycket från riksmålet, men ådagalägger deremot huru troget folket bevarat det gamla språkarfvet; fornsvenskan har *dur*, *dyr*, fornnordiskan *dur*, *dyr* el. *dyrr*, fornengelskan *dur* o. s. v. Utländska ord, som onödigtvis göra vårt tungomål så brokigt, användas stundom i folkspråket och oftast mycket stympadt, men jag har ej hållit för ändamålsenligt att öfverhufvud derföre redogöra. Åtskilliga bland folket öfliga personliga förnamn har jag deremot ansett ej vara ur vägen att anföra. Vidkommande anstötliga ord, hvilka i ordboken äro upptagna, bör med *Grimm* anmärkas att ordboken, om hon vill göra skäl för sitt namn, är ej till för att förtiga orden, utan för att framställa dem. Språkfrändskapen är här särskilt i förvånande hög grad i ögonen fallande. Tolkningen af sådana ord äro dock vanligen på latin framställd. Af språkliga grunder har jag ej kunnat undgå att upptaga åtskilliga ord, som vid eder och betydanden användas och hvilka ofta äro af mycket hög ålder. Många af våra uråldriga ortnamn fångsla med rätta språkforskarens uppmärksamhet, hafva derföre ej här förbigåtts, men jag beklagar att jag ej varit i tillfälle att derom lemna utförliga uppgifter.

Vid *ordens ordnande* och uppställning, bör anmärkas att enär alla munarterna äro skiftningar af ett och samma mål har det icke ansetts tjenligt att ordna ordförrådet efter de landskaper, hvori det förekommer, utan uppställa detsamma sålunda att den ordform, som mest närmar sig fornspråket, blifvit satt i spetsen och de andra derefter anförda. På detta sätt är munarternas inbördes förhållande tydligt. Om förhållandet varit sådant att något af våra ålderdomligaste landskapsmål i alla afseenden hade egt de renaste och med fornspråket bäst öfverensstämmande formerna i behåll, så hade det särskilt för likformighetens skull varit mest passande att ställa ett sådant landskapsmåls ord i spetsen, men dels är detta icke fallet, dels saknas i några af de äldsta folkspråken